

ILMANKOS-hankkeen työpaja 26.1.2009

Ilmastonmuutos ja lapsiperheet

Elli Kotakorpi

Elli.kotakorpi@gmail.com

040 825 4354

Esityksen rakenne

- KotiMIPS-hanke
- Ilmastonmuutos lyhyesti
- Kotitalouksien kulutuksen merkitys & lapsiperheiden kulutuksen erityispiirteitä
- Keinoja kulutuksen ilmastovaikutuksen vähentämiseen
- Kulutusvalintoihin vaikuttavat tekijät yleisesti & erityisesti lapsiperheiden tapauksessa
- Yhteenvedo & johtopäätöksiä

FIN-MIPS kotitalous -hanke

1. MIPS-tutkimukset eri osa-alueista 2006-2007
  - esiselvitys tietopohjasta
  - 6 opinnäytetyötä eri osa-alueiden MIPS-luvuista Suomessa
2. Tietojen soveltaminen kotitalouksien kanssa 2007-2008
  - 27 kotitaloutta seurasi kulutustaan
  - laskettiin kunkin kotitalouden ekologinen selkäreppu
  - 6 opinnäytetyötä
3. Havainnollistamista ja johtopäätöksiä 2008
  - suosituksia ja johtopäätöksiä
  - tulosten popularisointi esim. Nuukuusviikoilla 2008 ja 2009 sekä julisteiden ja nettipelien muodossa

Ryhmähaastattelut

- Järjestettiin kulutusseurannan jälkeen
- Kaikki kulutusseurantaan osallistuneet kutsuttiin haastatteluihin
- 6 ryhmää, 30 osallistujaa
- Ryhmähaastattelujen ja kirjallisuuden perusteella muodostettiin kuva kuluttajan toimintatilasta ympäristöystävällisissä kulutusvalinnoissa

Loppuraportti

Elli Kotakorpi, Satu Lähteenoja ja Michael Lettenmeier: KotiMIPS - Kotitalouksien luonnonvarojen kulutus ja sen pienentäminen

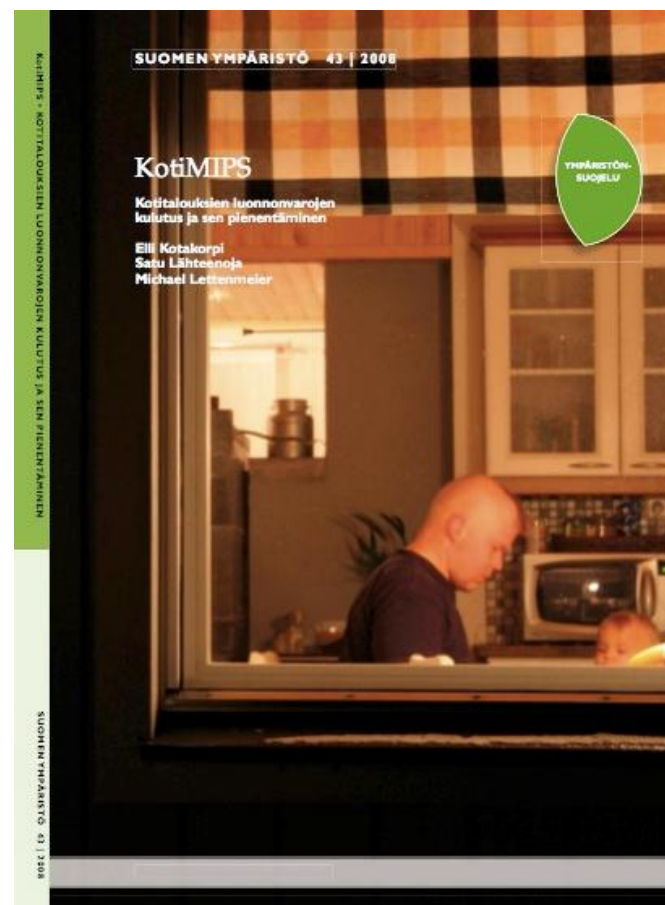
Pdf-versio osoitteessa

<http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=300169&lan=fi&clan=fi>

Elli Kotakorpi: Kuluttajan toimintatila ja MIPS-mittarin toimivuus informaatio-ohjauksen välineenä

pdf-versio osoitteessa

http://www.kuluttajatutkimuskeskus.fi/files/5253/2008_116_tyoseloste_toimintatila_mips.pdf

Ilmastonmuutos lyhyesti

- Ilmaston muuttuminen on fakta
  - Maapallon lämpötila on noussut 0,8 astetta viimeisen 150 vuoden aikana
  - Vuosien 1995 ja 2006 välillä oli 11 lämpimintä vuotta sitten vuoden 1850
  - Vuosien 1970 ja 2004 välillä kasvihuonekaasupäästöt kasvoivat maailmanlaajuisesti 70 %

- Hiilidioksidi tärkein kasvihuonekaasu , muita ovat metaani ja dityppioksidi

Lähde IPCC 2007

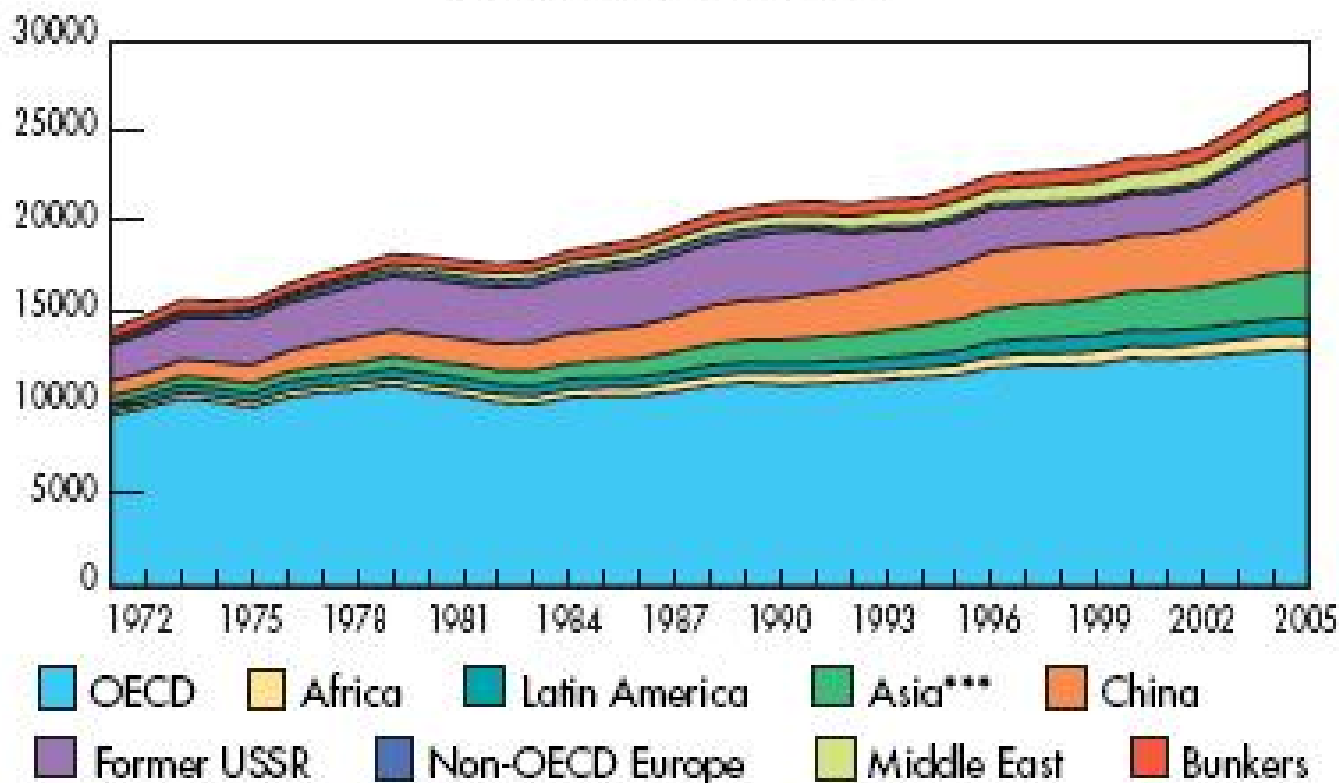
Ilmastonmuutos lyhyesti

- Kasvihuonekaasujen lähteitä:
  - Fossiilisten polttoaineiden polttaminen energian tuotannossa, liikenteessä, teollisuudessa ja kotitalouksissa
  - Maatalous ja maankäytön muutokset
  - Kaatopaikat
- Ilmastonmuutoksen vaikutukset
  - Kuivat alueet kuivuvat entisestään ja kosteilla alueilla sateet lisääntyvät
  - Tulvat ja myrskyt lisääntyvät, merenpinnan nousu

Kasvihuoneekaasupäästöjen kehitys

Evolution from 1971 to 2005 of World* CO₂ Emissions**
by Region (Mt of CO₂)

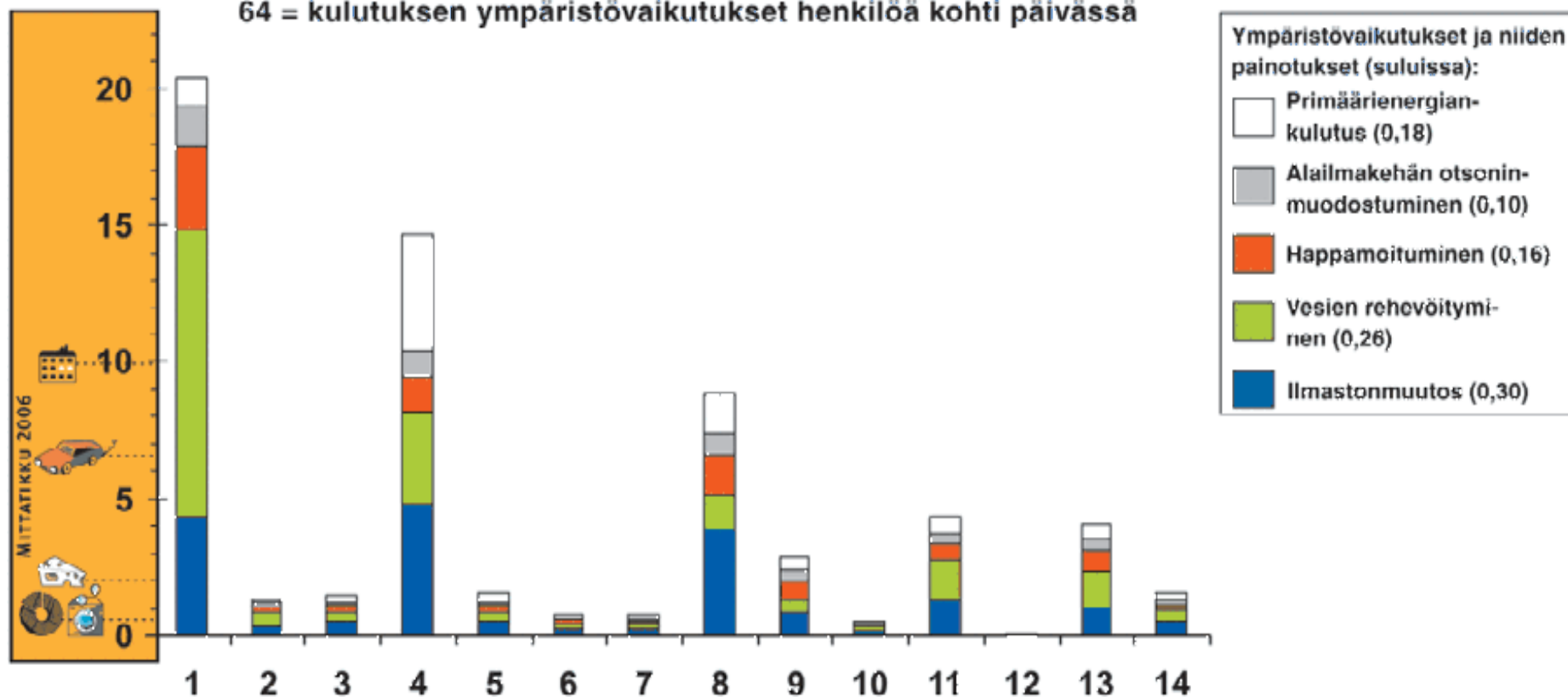
Lähde: IEA (2007). Key world energy statistics 2007.

Kotitalouksien kulutus merkittävää

- Suomessa kotitalouksien kulutuksen osuus kaikista kasvihuonepäästöistä 40 % (Mäenpää 2004)
- Liikenteessä ja matkailussa tekniikka kehittyi energiatehokkaammaksi, mutta päästöt eivät vähene.
- Kulutus on myös mielenkiintoista: kyse ei ole teknisistä prosesseista vaan ihmisten elämästä, elämän mielekkyydestä, tavoista, tottumuksista, sosiaalista normeista...
- Merkittävimmät kulutuksen osa-alueet ovat liikenne & matkailu, asuminen, ruoka

100 = Suomen ympäristövaikutukset henkilöä kohti päivässä

64 = kulutuksen ympäristövaikutukset henkilöä kohti päivässä

Kulutusmenoryhmät:

1 Elintarvikkeet ja alkoholittomat juomat	6 Terveys	11 Virkistys ja kulttuuri
2 Alkoholijuomat ja tupakka	7 Ajoneuvojen hankinta	12 Koulutus
3 Vaatteet ja jalkineet	8 Yksityisajoneuvojen käyttö	13 Hotellit, kahvilat ja ravintolat
4 Asunto ja energia	9 Kuljetuspalvelut	14 Muut tavarat ja palvelut
5 Kodin kalusteet, koneet ja tarvikkeet	10 Tietoliikenne	

Lähde: Mittatikka-hanke

Kotitalouksien kulutuksen osa-alueet

- Asumisessa merkittävää lämmitys ja sähkölaitteiden käyttö. Lämmityksen tarpeeseen vaikuttaa huomattavasti lämmitettävien neliöiden määrä.
- Liikenteessä ja matkailussa merkittäviä yksityisautoilu ja lentomatkailu
- Elintarvikkeissa liha ja juusto

Elintarvikkeet

Lähde: www.öko.de

Lapsiperheiden kulutuksen erityispiirteitä

-

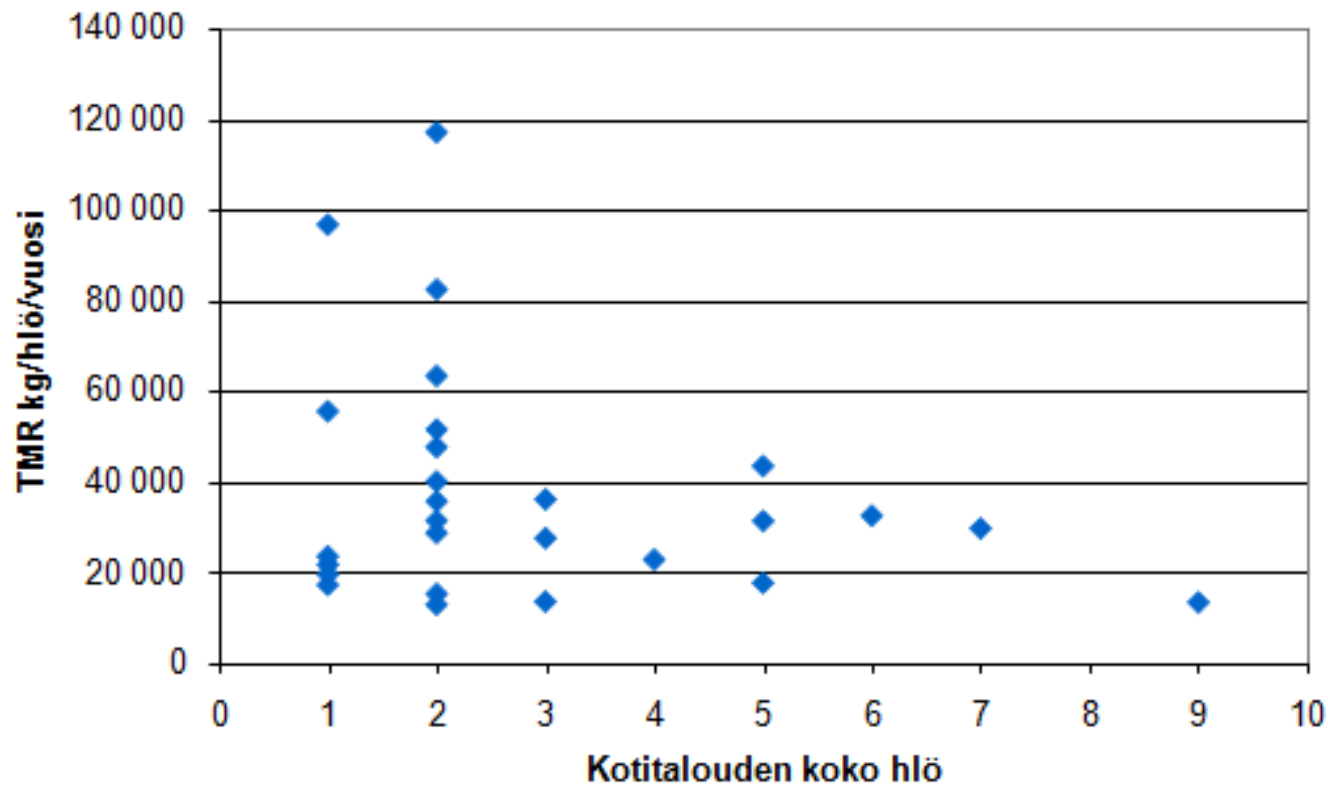
- Lapsiperheet omistavat auton useammin kuin suomalaiset keskimäärin
- Perinteiset ruokavaliot
- Harrastusmatkat

+

- Tavaroiden, neliöiden ja automatkojen jakaminen
  - Lapsiperheet esimerkiksi asuvat ahtaammin kuin suomalaiset keskimäärin
- Mahdollisuus vaikuttaa seuraavan sukupolven kulutustottumuksiin

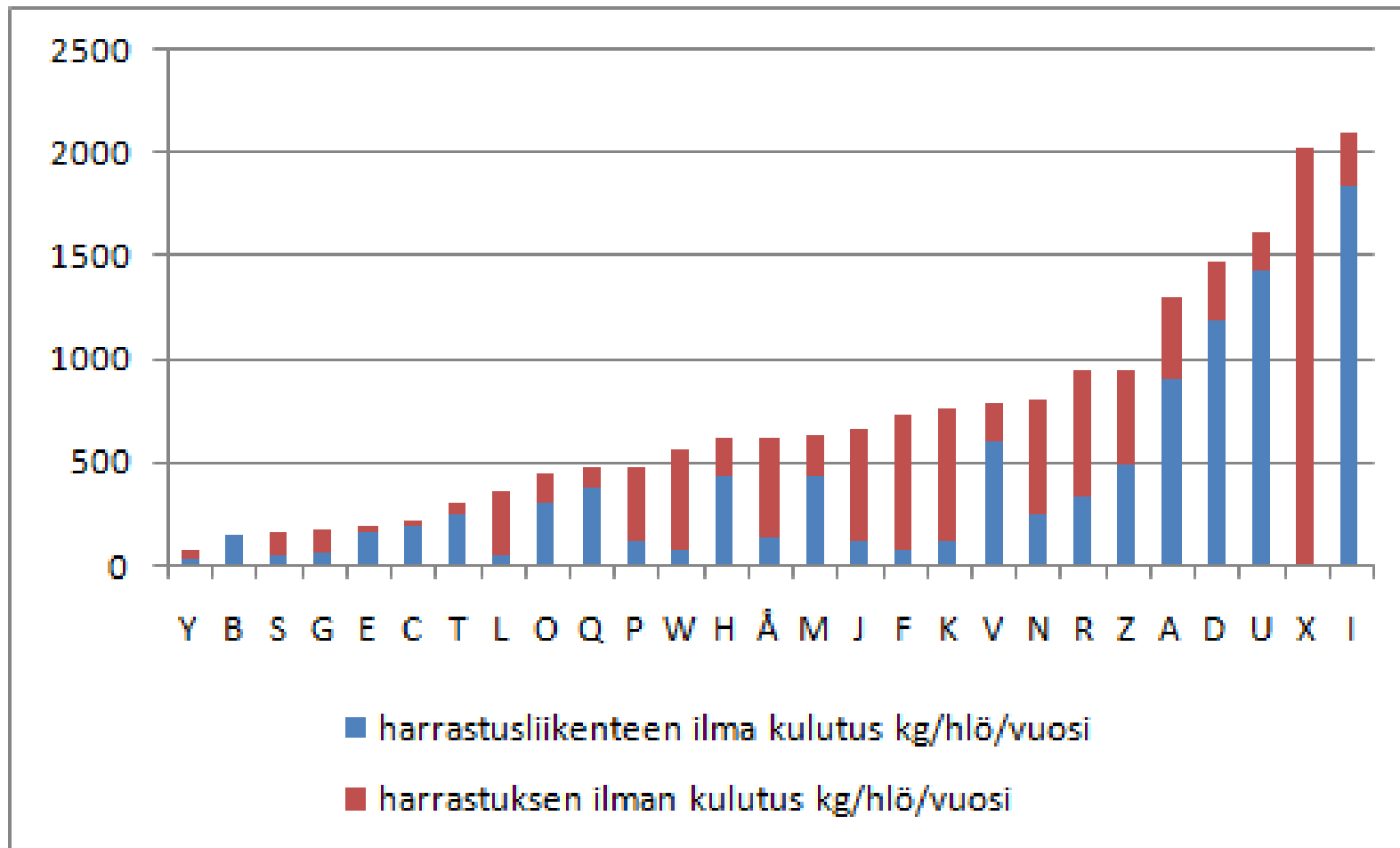
Lapsiperheet kuluttavat vähemmän

Kotitalouden koon ja luonnonvarojen kulutuksen suhde

Lähde: KotiMIPS-tutkimus

Harrastusliikenteen ilmasto-vaikutus

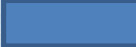

Lähde: KotiMIPS-tutkimus

Keinoja kulutuksen ilmastokuorman pienentämiseen

- Yksityisautoilun vähentäminen, eli kävelyn, pyöräilyn ja joukkoliikenteen käytön lisääminen
- Lentokonematkailun vähentäminen
- Sähkösopimuksen vaihtaminen tuulisähkөөn
- Kasvisruoan osuuden lisääminen
- Huonelämpötilan laskeminen
- (pienemmät asunnot)

Luonnonvarojen kulutusta ja hiilidioksidipäästöjä voi vähentää merkittävästi pienin konstein

► perheen luonnonvarojen* kulutus sekä säästöehdotukset ja niiden vaikutukset CO₂-päästöihin

	Nykytilanne, kg/hlö/v	Ehdotettujen muutosten jälkeen, kg/hlö/v	CO ₂ -vähennykset, kg/hlö/v
Rakennus ja asuminen	5 097	4 267	
– sisälämpötilan lasku –2°C	–250		–125
– vaihto tuulisähköön	–580		–372
Ruoka	4 148	2 308	
– kasvissyöjäksi siirtyminen	–1 200		–365
– maidonjuomisen vähentäminen –50 %	–320		
– syötävästä juustosta 50 % raejuustoa	–320		
Liikenne	17 300**	12 160***	
– mökillä pidempään, jolloin käyntikertojen määrä –50 %	–3 000		–195
– mökille mentäisiin junalla ja taksilla	–1 000		–255
– arkiviikkojen yksityisautoilu (2 250 km/v) vaihdettaisiin julkisiin kulkuneuvoihin	–1 140		–60
Tavarat	2 985	2 815	
– lehtitilausten määrä –50 %	–170		
Loma ja vapaa-ajan asuminen	9 669	8 069	
– vain yksi lomalento (Eurooppaan)/v	–1 600		–5 780
YHTEENSÄ	39 199	29 619	–7 152

* Kiinteät luonnonvarat (esim. fossiiliset polttoaineet, sora, mineraalit, puu ja maataloustuotteet) ** Josta 6 140 kg mökkimatkoihin *** Josta 3 070 kg mökkimatkoihin

(vrt. Keski-vertosuomalaisen CO₂-päästöt noin 14 400 kg/vuosi)

Kulutusvalintaan vaikuttavia tekijöitä: sosiaaliset normit

- Muiden ihmisten toiminta ja hyväksyttävänä pidetyt toiminnan tavat
- Mikä on asunnon sopiva koko, kuinka pitkä matka on liian pitkä kävellä, kuinka usein tulee peseytyä?
- Mikä on normaalia toimintaa, mikä taas "ekohippeilyä"?
- Esimerkiksi matkailuun liitetyt mielikuvat: "matkailu avartaa"

Normit muuttuvat

- Ympäristön kannalta hyvään suuntaan: kierrätys, kasvisruoan yleistyminen, kestovaipat
- Ympäristön kannalta huonoon suuntaan: asuinpinta-ala, matkailu, ilmastointi

"Joo se on ehkä tullut tässä se, ja sitten muutenkin nyt lähiaikoina tää just tää lihansyönnin ongelma. Ei ois ikinä uskonut että voi meikäläinenkin orientoitua tai edes pitää mahdollisena jotain kasvissyöntiä. No ei siihen vieläkkään oo menty, mutta se on niinkun muuttanut muotoonsa se kasvissyöjän stereotyyppi. Siinä on jotain."

Rakenteelliset tekijät

- Mitä vaihtoehtoja on tarjolla; esimerkiksi joukkoliikenneyhteydet maaseudulla.

”Niin kyllähän se jos me lähdetään kauppareissulle bussilla, niin meillä menee oikeesti koko päivä. Ja meidän maidot on aivan lämpösiä. Ihan oikeesti, ei se oo mahdollista kesällä. Se on täysin mahdoton ajatus.”

Mitä erityistä lapsiperheiden toimintaa rajoittavissa tekijöissä?

- Kiireinen elämänrytmi
- Mikä on lapselle terveellinen ruokavalio?
- Valinnoissa otettava huomioon monen ihmisen toiveet
- Lapsilla ja nuorilla sosiaaliset normit voivat olla vielä pakottavampia kuin aikuisilla
- Lapsiperheissä toisaalta valtava potentiaali: ympäristöystävällisten toimintatapojen siirtäminen seuraavalle sukupolvelle

Kysymys

- Mitä lapsiperheiden kanssa työskentelevät voisivat tehdä näiden rakenteiden muuttamiseksi?
  - Esimerkki: Lukolliset isot kaapit jääkiekkoseuran pukukoppiin → Lapset voivat mennä pyörällä harrastukseen
  - Normien ja tapojen kyseenalaistaminen ja niistä keskusteleminen
  - Tiedon jakaminen kasvisten osuuden lisäämisestä ruokavaliossa
  - Kasvisruoan tarjoaminen kouluissa/päiväkodeissa

Kuluttajien syyllistäminen ei oikea tapa

Kestävän yhteiskunnan yksi tärkeimmistä edellytyksistä on, että ihmisten elämäntavat ja käyttäytyminen muuttuvat. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että huomion pitäisi kiinnittyä pelkästään kuluttajien toimintaan.

Yhteenveto

- Ilmastonmuutos todellinen uhka → kaikkien yhteiskunnan toimijoiden osallistuttava sen torjumiseen
- Kotitalouksien kulutustottumuksilla merkittävä rooli
- Sosiaaliset normit ja rakenteelliset tekijät rajoittavat ja mahdollistavat ympäristöystävällisiä valintoja
- Lapsiperheiden kanssa työskentelevät voivat toiminnassaan pyrkiä muokkaamaan näitä rakenteita
- Suurten joukkojen pieni muutos merkittävämpi kuin pienten joukkojen suuri muutos

Kiitos!

Kysymyksiä/kommentteja?